

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษามีบทบาทและมีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคนและสังคม โดยเป็นกุญแจหลักที่จะช่วยแก้ปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม ดังนั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย กำหนดให้รัฐต้องจัดการศึกษาอบรม และสนับสนุนให้เอกชน จัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมาตรา 24 มีความมุ่งหมายด้านแนวการจัดการศึกษาว่า การจัดกระบวนการเรียนรู้นั้นให้สถานการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา ตลอดจน จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, 2542) ซึ่งเน้นการจัดการศึกษาให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยสามารถนำความรู้ที่นำมาปรับใช้กับสภาพแวดล้อมรอบตัว คนรอบข้าง สังคม ตลอดจนประเทศชาติได้ ทั้งนี้การปฏิรูปการศึกษาได้มุ่งเน้นให้เพื่อให้ประชาชนมีศักยภาพในการพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และพัฒนาประเทศชาติให้สามารถอยู่ในสังคมโลกอย่างมีความสุข โดยกำหนดจุดมุ่งหมายของการปฏิรูป คือ สร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้ องค์การแห่งการเรียนรู้ และสังคมแห่งการเรียนรู้ให้เกิดขึ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541)

จากรายงานของคณะกรรมการชาตินานาชาติที่เสนอรายงานต่อองค์การสหประชาชาติ (UNESCO) ว่าด้วยการศึกษาในศตวรรษที่ 21 และสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้สรุปสาระสำคัญจากรายงานที่ชื่อว่า “Learning : The Treasure Within” ในชื่อภาษาไทยว่า “การเรียนรู้ : ขุมทรัพย์ในตน” นั้น คณะกรรมการฯ ได้พิจารณาถึงความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาให้เกิด “สังคมแห่งการเรียนรู้” ซึ่งหมายถึงการที่มนุษย์ทุกระดับส่วนบุคคล และระดับสังคมล้วนเปิดโอกาสให้กับการเรียนรู้และการลงมือกระทำทั้งสิ้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540) โดยมีแนวคิดหลักสำคัญ 4 ประการที่เรียกว่าเป็นสี่เสาหลักของการศึกษา ซึ่งการเรียนรู้จะ

เป็นชุมทรัพย์ในคนได้ประกอบด้วย การเรียนรู้เพื่อรู้ (Learning to know) การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง (Learning to do) การเรียนรู้เพื่อการดำรงชีวิต (Learning to be) และการเรียนรู้เพื่อมีชีวิตที่จะอยู่ร่วมกัน (Learning to live together) ตามรายละเอียดดังนี้

1. การเรียนรู้เพื่อรู้ (Learning to know) หมายถึง การฝึกฝนในวิธีเรียนรู้เพื่อจะได้ดักดวงประโยชน์จากการศึกษาไปจนตลอดชีวิต เรียนรู้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist) ที่เน้นความสำคัญของตัวผู้เรียนในสถานะเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ (student-centered learning) และสร้างความรู้ความเข้าใจด้วยตนเอง ซึ่งมีผลต่อการปรับปรุงหลักสูตรและการจัดการศึกษา อาจกล่าวโดยสรุปคือ รู้กว้าง รู้ลึก รู้วิธีการเรียนรู้แบบบูรณาการ

2. การเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง (Learning to do) คือความสามารถนำความรู้ที่มีอยู่มาปฏิบัติได้ เพื่อที่จะสามารถรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ และปฏิบัติงานเป็นหมู่คณะ เป็นการเรียนรู้โดยอาศัยประสบการณ์ต่าง ๆ ทางสังคมและในการประกอบอาชีพ รูปแบบการจัดการศึกษาต้องเปลี่ยนโดยใช้หลักสูตรซึ่งประกอบด้วยการเรียนรู้ในภาคทฤษฎีสลับกับการฝึกปฏิบัติ เช่น ในเรื่องประชาธิปไตย ฝึกเด็กให้เรียนรู้การหาเสียง การเป็นประธานในการประชุม ดังเช่นตัวอย่างของการประชุมสภาเด็กโลก ที่จัดให้มีขึ้นในกรุงเทพมหานคร ปี พ.ศ. 2543

3. การเรียนรู้เพื่อการดำรงชีวิต (Learning to be) เพื่อจะได้รู้จักตนเอง สามารถใช้ศักยภาพเต็มที่ทั้งด้านร่างกาย ความคิด จิตใจ ตลอดจนปรับปรุงบุคลิกภาพของตนในการดำเนินงานต่าง ๆ โดยอิสระเสรียิ่งขึ้น มีความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่นมากขึ้น

4. การเรียนรู้เพื่อมีชีวิตที่จะอยู่ร่วมกัน (Learning to live together) คือการเรียนรู้ที่จะเข้าใจผู้อื่น และตระหนักว่ามนุษย์ต้องพึ่งพาอาศัยกัน เรียนรู้วิธีแก้ปัญหาข้อขัดแย้งต่าง ๆ โดยชี้ให้เห็นว่าความหลากหลาย ความเข้าใจอันดีต่อกัน มีคุณค่ายิ่ง

ในความเปลี่ยนแปลงระดับสากลเกี่ยวกับการศึกษาระดับพื้นฐานที่ควรคำนึงถึงและส่งเสริมให้ผู้เรียนมีคุณภาพ ประกอบกับแนวคิดสี่เสาหลักทางการศึกษาดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าการเน้นและให้ความสำคัญกับเรื่องของการเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริง (Learning to do) ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งในสี่เสาหลักทางการศึกษา ความสามารถที่จะนำความรู้จากการเรียนการสอนตามหลักสูตรเนื้อหาในห้องเรียนมาประยุกต์ใช้ได้กับชีวิตประจำวันและการเรียนรู้เพื่อปฏิบัติได้จริงในสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทำให้สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้กับผู้อื่น ซึ่งในสหรัฐอเมริกาได้นำแนวคิดนี้มาใช้เป็นแนวทางในการปฏิรูปการศึกษาและการเรียนการสอนในโรงเรียนด้วย มีการออกพระราชบัญญัติกฎหมายเพื่อการปฏิรูปการศึกษา หรือ Goals 2000 : Educate America Act เพื่อความเป็นเลิศทางการศึกษาภายในปี 2000 และมีการจัดงบประมาณเพิ่มขึ้น 129 ล้านเหรียญสหรัฐ หรือร้อยละ 26 เพื่อสนับสนุนมลรัฐและท้องถิ่นในการกำหนด

มาตรฐานที่เป็นเลิศ (standard of excellence) และนำไปสู่การปฏิบัติ ตลอดจนการปฏิรูปการเรียนการสอนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายทางการศึกษาของชาติ (รุ่ง แก้วแดง, 2541)

จากการพิจารณาหลักการการเรียนรู้เพื่อชุมชนในตน พบว่าทั้งนักจิตวิทยาและนักการศึกษาได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับเรื่องของการเรียนรู้เพื่อนำไปปฏิบัติได้จริง โดยมีนักทฤษฎีได้นำเสนอแนวคิดในเรื่องนี้ เช่น โรเบิร์ต เจ. สเติร์นเบิร์ก (Robert J. Sternberg) เกี่ยวกับทฤษฎีเชาวน์ปัญญาสามเกลียวที่ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ว่าจะประสบความสำเร็จได้ดีต้องอาศัยเชาวน์ปัญญาเชิงปฏิบัติ (practical intelligence) ที่มีความหมายว่า ความสามารถของผู้เรียนที่จะเข้าใจสภาพแวดล้อมในขณะนั้น และสามารถใช้ความรู้ความเข้าใจของตนในการคิดหาวิธีการที่ดีที่สุดเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย (Sternberg et al., 1996 : Sternberg, 1997 : Sternberg, 1998) โดยเชาวน์ปัญญาเชิงปฏิบัติ (practical intelligence) เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งประการหนึ่ง นอกจากความคิดวิเคราะห์ (analytical) และความคิดสร้างสรรค์ (creative) (Sternberg et al., 1998) ซึ่งจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง และเชาวน์ปัญญาเชิงปฏิบัติจะเกิดได้ดีนั้นจะต้องได้รับการฝึกฝนให้เกิดทักษะในการแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่ผู้เรียนจะต้องประสบในชีวิตประจำวันของการอยู่ร่วมในสังคม (Sternberg & Okagaki, 1990)

สำหรับในประเทศไทย แนวคิดในการปฏิรูปการศึกษาได้เล็งเห็นความสำคัญของการเรียนรู้ที่จะต้องเปลี่ยนกระบวนทัศน์ใหม่ เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดสี่เสาหลักทางการศึกษาที่คณะกรรมการได้เสนอองค์การสหประชาชาติ มีการบรรจุไว้ในหมวด 4 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แนวทางการจัดการศึกษา คือจัดการเรียนการสอนที่มีเนื้อหาและกิจกรรมที่หลากหลายเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการและความสามารถของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ทั้งนี้การเรียนรู้ต้องบูรณาการในเรื่องต่าง ๆ การเรียนรู้ทักษะชีวิตและการประกอบอาชีพ การเรียนรู้เรื่องประชาธิปไตย การเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด การแก้ปัญหาโดยเน้นประสบการณ์และการฝึกปฏิบัติ ผู้เรียนจะเป็นคนที่ “ดี เก่ง และมีความสุข” คือเป็นคนพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ สังคม รู้จักวิธีที่จะแสวงหาความรู้และการนำความรู้ไปใช้ในการจัดการและแก้ไขสถานการณ์ ปัญหาข้อขัดแย้ง รู้จักตนเอง ปรับเปลี่ยนตนเองให้อยู่ร่วมกันกับผู้อื่น ตลอดจนสามารถเรียนรู้เพื่อความเจริญออกงามทางสติปัญญา ลักษณะนิสัย บุคลิกภาพ คุณธรรม จริยธรรม และพฤติกรรมทางสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าประเทศไทยจะเริ่มมีการมุ่งปรับปรุงปฏิรูปการศึกษาเพื่อทำให้เป็นสังคมแห่งปัญญา อันเป็นเครือข่ายทางปัญญาที่เกิดขึ้นรอบโลก แต่ข้อมูลจากการประเมินพบว่าปัญหาของการศึกษาไทยยังขาดทั้งด้านคุณภาพและปริมาณ เช่น ความล่าช้าในการให้แก่ผู้เรียนท่องจำทั้งในกระบวนการเรียนการสอนและการประเมินผล ขาดการฝึกฝนให้รู้จักคิด แก้ปัญหา และตัดสินใจ

(รุ่ง แก้วแดง, 2541) ไม่มีโอกาสแสดงออก ไม่มีความสุขในการเรียน เมื่อเปรียบเทียบกับนานาชาติ การศึกษาไทยแข่งขันไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นการประเมินโดยวัดจากประสิทธิผลของนักเรียนระดับ ประถมศึกษา หรือมัธยมศึกษา (ลีปนันท เกตุทัต, 2542) การศึกษาที่จัดให้ไม่สอดคล้องกับชีวิต และด้อยกว่าประเทศอื่น เช่น สิงคโปร์ เกาหลี ญี่ปุ่น ฯลฯ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541)

ในสภาพปัจจุบันของการศึกษาไทย การจัดการศึกษาแบ่งเป็น 4 ระดับคือ ระดับก่อน ประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาซึ่งแบ่งเป็น 2 ตอนคือ มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย และระดับอุดมศึกษา ซึ่งหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นการ ศึกษาที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาคุณภาพชีวิต และให้สามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมตาม บทบาทหน้าที่ของตนในฐานะพลเมืองดี (กรมวิชาการ, 2533) โดยให้ผู้เรียนได้พัฒนาเชาวน์ปัญญา มีความรู้และทักษะเฉพาะด้านตามศักยภาพ ได้ศึกษาตามความถนัดและความสนใจ เพื่อเป็น พื้นฐานสำหรับการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา หรือเพียงพอแก่การประกอบอาชีพที่ตนถนัด รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และทักษะทางสังคมที่จำเป็น แต่อย่างไร ก็ตามด้านคุณภาพผู้เรียนส่วนหนึ่งมุ่งเน้นการสอบเข้ามหาวิทยาลัยมากกว่าการเรียนเพื่อให้บรรลุ ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ทำให้ละเลยเนื้อหาความรู้ การฝึกทักษะ และประสบการณ์บางส่วน ที่ควรจะได้รับ ทำให้มีพื้นฐานความรู้ที่ไม่ได้มาตรฐานสำหรับการเรียนในระดับอุดมศึกษา ขาด ความพร้อมที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง ไม่สามารถนำความรู้จากการเรียนไปใช้ในชีวิตจริงหรือ ประกอบอาชีพได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542) กระบวนการเรียนการสอนยังเน้นการท่องจำมากกว่าการใช้ทักษะ ขาดการกระตุ้นให้เด็กได้ดำเนินลงมือปฏิบัติ อาจกล่าวได้ว่าลักษณะการเรียนการสอนยังคงใช้วิธีการที่ครูเป็นผู้บรรยายเป็นส่วนใหญ่ (teacher-center) ไม่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเท่าที่ควร ทำให้เกิดความบกพร่องหรือความล้มเหลวของการ ศึกษา วิทยากร เชียงกูล (2530) กล่าวถึงความบกพร่องของการศึกษาไว้ ประการแรกคือ การมอง ว่า ครูเป็นผู้ป้อนความรู้ให้กับศิษย์ หากท่องจำจากตำราและจำความรู้ได้มากจะสอบได้คะแนนดี ประการที่สองคือ ขาดการสร้างจิตสำนึกให้คนเข้าใจถึงความจำเป็นของการอยู่ร่วมกันในสังคมที่ ต้องคิดถึงส่วนรวมพึ่งพาอาศัยกัน ซึ่งสอดคล้องกับสุমন อมรวีวัฒน์ (2540) ที่กล่าวว่า การจัด กระบวนการเรียนการสอนยังไม่เอื้อต่อการพัฒนาคนให้มีลักษณะมองกว้าง คิดไกล ใฝ่รู้ วิธี การเรียนมุ่งที่การถ่ายทอดเนื้อหาวิชา มากกว่าการเรียนรู้สภาพจริง ไม่ทำให้ผู้เรียนพัฒนาด้วยการ คิด วิเคราะห์ และแสดงความคิดเห็น

เมื่อหันมาพิจารณาด้านสภาพสังคมซึ่งในปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มี ปัญหาเกิดขึ้นมากมาย และกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมมีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้นตามความเจริญ ก้าวหน้าของสังคม ดังนั้นจึงยังมีความจำเป็นที่จะต้องมีการจัดระเบียบของสังคมให้อยู่ภายใต้

อำนาจการควบคุมของมนุษย์ โดยกำหนดกฎเกณฑ์ความประพฤติของบุคคลซึ่งทุกคนต้องถือว่าเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์นั้น งานด้านนิติศาสตร์ซึ่งมีบทบาทหน้าที่พัฒนากฎเกณฑ์ข้อบังคับคือกฎหมายขึ้นเพื่อความสงบและความเป็นระเบียบเรียบร้อยภายในรัฐ จึงต้องมีการออกกฎหมายใหม่ ๆ เพื่อปรับเข้ากับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างพื้นฐานของสังคมอย่างเหมาะสม จึงจะเห็นได้ว่ากฎหมายเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง และเป็นความรู้พื้นฐานเบื้องต้นที่ประชาชนทุกคนต้องรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเองเพื่อให้สามารถปรับตัวและดำรงชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ประชาชนจะแก้ตัวว่าไม่รู้กฎหมายเพื่อให้ตนหลุดพ้นจากความรับผิดชอบไม่ได้ เพราะรัฐต้องออกกฎหมายเพื่อใช้ในการแก้ปัญหายุติความขัดแย้งต่าง ๆ ดังเป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปว่า เมื่อคนแต่ละคนหลายคนมารวมกัน และมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันแล้ว สิ่งที่มีตามมาคือ ความขัดแย้ง (conflict) ซึ่งอาจจะนำไปสู่สถานะที่เป็นปัญหา โดยปัญหาความขัดแย้งทางสังคมนั้นนับว่าเกิดขึ้นได้กับคนทุกระดับ หากบุคคลมีทัศนคติและค่านิยมที่แตกต่างกัน สามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเป็นอิสระแล้ว ความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ (Blake, Monton and Williams, 1981, อ้างใน ชัยพฤกษ์ เสรีรักษ์, 2533) โดยที่ปัญหาความขัดแย้งอาจเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างประชาชนในสังคม และประชาชนกับรัฐ ดังนั้น เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกในกลุ่มสังคม มาตรการทางกฎหมายจึงมีไว้เพื่อช่วยแก้ปัญหาสังคม และประชาชนต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันทุกคน การมีความรู้ความเข้าใจและสามารถนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติทางกฎหมายได้ จึงนับเป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่งสำหรับประชาชนในสังคมประชาธิปไตย

โดยธรรมชาติของคนในสังคมทุกประเทศมักเห็นว่ากฎหมายเป็นสิ่งที่ยากแก่การเข้าใจ เพราะกฎหมายจะมีลักษณะ 2 ส่วนประกอบกัน ได้แก่ สารของกฎหมายที่ปรากฏในแต่ละฉบับที่เรียกว่า “สารบัญญัติ” และการนำกฎหมายนั้นไปสู่กระบวนการยุติธรรม หรือนำไปสู่การปฏิบัติที่เรียกว่า “วิธีบัญญัติ” อันเป็นการดำเนินการใช้อำนาจทางกระบวนการยุติธรรม และความรู้ทางกฎหมายของผู้ปฏิบัติงานโดยตรง ดังนั้นการให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายจึงต้องพิจารณาถึงลักษณะของกฎหมายเพื่อนำไปจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับระดับการศึกษา ให้เขาชนรับรู้เกี่ยวกับพื้นฐานของกฎหมายว่าเป็นสิ่งที่สำคัญต่อชีวิตประจำวัน ไม่เป็นเรื่องน่าเบื่อ และยากแก่การเข้าใจ (สมหมาย จันทรเรือง, 2540)

สำหรับการนำความรู้ด้านกฎหมายมาสู่การศึกษาขั้นพื้นฐานของการศึกษาในระบบโรงเรียนนั้น มีการบรรจุไว้ในหลักสูตรการเรียนการสอนของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พ.ศ. 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) คือวิชา ส402 สังคมศึกษาในส่วนของกฎหมายที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน แม้ว่าความรู้ทางกฎหมายเป็นความรู้สากลที่ประชาชนทั่วไปควรต้องทราบเพื่อรู้จักสิทธิ หน้าที่ พิทักษ์สิทธิและประโยชน์ของตนเองและประเทศชาติ แต่จุดอ่อนของการเรียนการสอนกฎหมายในสถาบันการศึกษา ยังคงถูกละเลยและ

ไม่ได้ให้ความสำคัญในการฝึกเยาวชนให้มีความรู้พื้นฐานด้านกฎหมาย แต่กลับมานั่งและให้ความสำคัญด้านกฎหมายในระดับอุดมศึกษาซึ่งมุ่งเน้นการฝึกทางวิชาชีพมากกว่าที่จะเป็นพื้นฐานความรู้ความเข้าใจของประชาชน ในขณะที่ระบบประชาธิปไตยกำลังก้าวหน้าไปเรื่อย ๆ มีรูปแบบและขั้นตอนที่แตกต่างกันไปในแต่ละประเทศ การศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อมุ่งปลูกฝังสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายของพลเมือง จึงควรต้องเริ่มให้ความสำคัญและเน้นตั้งแต่ในการเรียนการสอนระดับชั้นมัธยมศึกษา ซึ่งการถ่ายทอดความรู้ของผู้สอนเป็นสิ่งสำคัญควรมีเทคนิคการสอน จูงใจให้ผู้เรียนเกิดความรู้ และเข้าใจได้ถูกต้อง โดยพยายามทำให้วิชากฎหมายที่เป็นส่วนหนึ่งของสังคมศึกษา น่าศึกษา น่าสนใจ และเห็นคุณค่าประโยชน์ได้อย่างชัดเจน

จากรายงานการสำรวจสภาวะเยาวชนไทยโดยสถาบันวิจัยประชากรสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2541 พบว่าเยาวชนไทยจำนวนมากไม่มีความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและการทำงานในด้านความรู้เรื่องค่าจ้างแรงงานขั้นต่ำบริเวณเขตพื้นที่จังหวัดที่เยาวชนอาศัยอยู่ การสำรวจดังกล่าวพบว่าเยาวชนมีความรู้เรื่องนี้ตอบได้ถูกต้องน้อยมาก เยาวชนในเขตเมืองตอบถูกเพียงร้อยละ 5.8 ขณะที่เยาวชนในเขตชนบทตอบถูกต้องเพียงร้อยละ 13.8 และผู้ที่ตอบว่าไม่ทราบจริง ๆ มีถึงร้อยละ 25.9 ในเขตเมือง และร้อยละ 30.8 ในเขตชนบท การที่เยาวชนไม่มีความรู้เรื่องกฎหมายแรงงาน และมีความรู้ที่ไม่ถูกต้อง แสดงว่าเยาวชนยังมิได้สนใจสิทธิในกฎหมายเรื่องนี้มากนัก (จรรยา เศรษฐบุตร และคณะ, 2541) แม้ในประเด็นเกี่ยวกับการเลือกตั้งตามกฎหมายรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ว่าผู้ไม่ไปเลือกตั้งจะถูกลงโทษโดยการปรับเป็นเงินใช่หรือไม่ จากการสำรวจเยาวชนในเขตเมืองและเขตชนบทที่ตอบถูกว่าไม่ใช่มีเพียงประมาณร้อยละ 63 – 64

นอกจากนี้การที่เยาวชนไม่มีความรู้พื้นฐานด้านกฎหมายอันเป็นหลักเกณฑ์ของสังคมเยาวชนจะเสียเปรียบผู้อื่น และอาจเป็นผู้กระทำความผิดโดยไม่รู้ตัว ตามที่มีการประเมินว่าสาเหตุที่เด็กและเยาวชนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายกระทำผิดมีสาเหตุหลายประการประกอบกัน โดยมีสาเหตุหลักเกิดจากตัวผู้กระทำความผิดเองจากการที่ขาดการพัฒนาสติปัญญาและการศึกษาทำให้ขาดความเฉลียวฉลาดแบ่งแยกระหว่างความดีและความเลวไม่ได้ จึงตกเป็นเหยื่อแห่งความชั่วร้ายโดยอาจถูกชักจูงให้เห็นผิดเป็นชอบ และกลายเป็นผู้กระทำความผิดไปได้โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ (ประภาส อวยชัย, 2517) โดยเด็กกลุ่มนี้มีจำนวนเพิ่มขึ้นตลอดเวลา ดังปรากฏตามสถิติคดีที่เด็กและเยาวชนกระทำความผิดถูกจับกุมส่งไปยังสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ระหว่างปี พ.ศ. 2535 – 2539 มีเด็กและเยาวชนถูกจับกุมเฉลี่ยปีละ 14,877 คน จากทั่วประเทศ และมีอัตราการเพิ่มร้อยละ 12.14 ถึง 80.01 (กระทรวงยุติธรรม, 2540) และในปี พ.ศ. 2540 ยังพบว่าเด็กและเยาวชนอายุระหว่าง 15 – 18 ปี จะถูกส่งตัวมายังสถานพินิจฯ มากกว่าเด็กในวัยอื่น เป็นจำนวนถึง 25,191 คน คิดเป็นร้อยละ 82 (ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง, 2540)

จากข้อมูลดังกล่าว ซึ่งแสดงถึงความไม่เข้าใจและการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนทำให้ทราบว่ากระบวนการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายในระดับที่นำไปใช้

ปฏิบัติได้จริง มีความสำคัญจำเป็นเร่งด่วนในการดำเนินการเพื่อผลประโยชน์ของเยาวชนของชาติ ในสังคมปัจจุบันที่เป็นสังคมเปิดรับวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาอย่างรวดเร็วโดยผ่านสื่อต่าง ๆ ทำให้ อิทธิพลของสื่อมีผลต่อเด็กและการเลี้ยงดูเด็กทั้งโดยตรงและโดยอ้อม การที่เด็กและเยาวชนไทย กระทำผิดกฎหมายมีจำนวนมากขึ้นทุกๆ ปี เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าหากไม่หาวิธีการป้องกัน แก้ไขการ กระทำผิดของเยาวชน ปัญหาการกระทำผิดของเยาวชนจะยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น อันเป็นปัญหา ที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน มีผลกระทบกระเทือนต่อการ ประกอบอาชีพและผลเสียต่อเศรษฐกิจโดยตรงที่รัฐบาลต้องสูญเสียบประมาณในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม ตลอดจนดำเนินการบำบัดแก้ไขผู้กระทำความผิดในทัณฑสถาน และสถานฝึกอบรมเด็กและเยาวชนต่าง ๆ ดังนั้นก่อนที่ปัญหาการกระทำผิดกฎหมายของเยาวชนจะถูกกลามรุนแรงกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน จึงควรให้การศึกษ ฝึกฝน อบรมด้านกฎหมายให้แก่เยาวชนเพื่อ ป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าว

ดังนั้นในการพัฒนาความรู้และความสามารถที่จะใช้กฎหมายจึงมีความจำเป็นที่จะช่วยให้ลดอัตราการเพิ่มการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนได้ในเมื่อเด็กและเยาวชนเข้าใจในกฎหมาย จึงควรมีวิธีการจัดการเรียนการสอนกฎหมายที่เน้นเยาวชนปัญหาเชิงปฏิบัติให้เยาวชนมีความรู้ด้านกฎหมายโดยสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้โดยมีการฝึกทักษะการแก้ปัญหาคความขัดแย้งนี้ขึ้นระหว่างความนึกคิดของตนเองกับสังคมก่อนที่จะกระทำความผิด ในการฝึกทักษะการแก้ปัญหาคความขัดแย้งตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ จะเป็นการพัฒนาเยาวชนปัญหาได้โดยในทางปฏิบัติจะใช้ปัญหาคความขัดแย้งทางสังคมที่เกี่ยวกับกฎหมายมิใช้ในการฝึกปฏิบัติโดยเลือกประเด็นความขัดแย้งทางสังคมที่กระทบกับคนหมู่มากมาฝึกปฏิบัติ เช่น ม็อบสมัชชาคนจน เมื่อวันที่ 25 มกราคม พ.ศ. 2540 (เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, 2541) กฎหมายทำแท้ง (วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์, 2537) และเขื่อนปากมูล (กระทรวงมหาดไทย และมหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2540) เป็นต้น

จากการประมวลข้อมูลให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา สภาพสังคม และปัญหาด้านความรู้ทางกฎหมายของเยาวชน เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงในสังคมและการศึกษาที่เกิดขึ้นต่อเยาวชนของชาติ นอกจากนี้ความสำคัญของปัญหาดังกล่าวจะเห็นได้ว่า เยาวชนทุกคนควรต้องขวนขวายหาความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย เพื่อการติดต่อกันและการดำรงชีวิตประจำวัน ดังนั้น สำหรับการเรียนการสอนในโรงเรียน ครูจึงจำเป็นต้องมีวิธีการจัดการเรียนการสอนแก่นักเรียนให้เกิดการเรียนรู้ เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางให้ผู้เรียนได้คิดค้นความรู้และลงมือปฏิบัติ จะเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง (กรมวิชาการ, 2539) อันก่อให้เกิดความรู้เพื่อนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหา และความเข้าใจกฎหมาย ด้านการตีความตามตัวบทกฎหมาย และตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย ซึ่งจุดมุ่งหมายสำคัญของการศึกษาคือ มุ่งหวังให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาวิชา และสามารถนำความรู้ ความเข้าใจ ที่ได้รับการเรียนการสอนไปใช้ในการแก้

ปัญหาในชีวิตประจำวันได้ (Moorman and Branton, 1990) โดยผู้เรียนต้องใช้ความรู้ มีทักษะในการประยุกต์ใช้ความรู้ และสามารถจัดระบบกระบวนการคิดของตน คิดหาเหตุผลทั้งด้านการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ในการแก้ปัญหา ความสามารถของผู้เรียนดังกล่าว ผู้เรียนพึงจะได้รับจากครูผู้สอนที่มีส่วนสำคัญยิ่งในการพัฒนาความสามารถเหล่านี้ให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียน

ผู้วิจัยเห็นว่า การที่ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้จนมีความสามารถในการเข้าใจเพื่อนำไปปฏิบัติได้จริง (learning to do) จนบรรลุเป้าหมายได้ดีที่สุดนั้น ผู้เรียนจะต้องมีความสามารถที่จะเรียนรู้เข้าใจสภาพแวดล้อมในขณะนั้นแล้วใช้ความรู้ความเข้าใจของตนในการคิดหาวิธีการที่ดีที่สุดเพื่อทำให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย (Robert J. Sternberg et al., 1996) ซึ่งนั่นก็หมายความว่า ผู้เรียนมีเชาวน์ปัญญาเชิงปฏิบัติ (practical intelligence) และการวิจัยด้านเชาวน์ปัญญาเชิงปฏิบัตินี้เป็นประเด็นที่นักจิตวิทยาการศึกษากำลังทำการศึกษาวิจัยอยู่มากในปัจจุบัน โดยที่ความสามารถและทักษะดังกล่าวสามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้ หากผู้เรียนมีโอกาสดำรงและพัฒนาทักษะตลอดจนความสามารถของตนขณะกำลังเรียน ในการพัฒนาเชาวน์ปัญญาเชิงปฏิบัตินั้นจะเป็นต้นแบบของวิธีการจัดการเรียนการสอนในการนำความรู้ความเข้าใจที่ได้รับในชั้นเรียนมาปฏิบัติและใช้กับสภาพการณ์ต่าง ๆ ในอนาคต นอกจากนี้การจัดการเรียนการสอนโดยวิธีการผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา สอดคล้องกับ ทอฟเฟอร์ (Toffler, 1981) นักคิดผู้ยิ่งใหญ่ของโลกได้กล่าวไว้ว่า การศึกษามีบทบาทในการพัฒนาสติปัญญา จิตใจ เพื่อให้ผู้เรียนมีความฉลาด ไหวพริบ มีเหตุผล รู้เท่าทันสังคม สามารถปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน ดังนั้นการฝึกทักษะการแก้ปัญหาคือความขัดแย้งทางสังคมจึงมีความสำคัญ โดยมีความหมายว่าการฝึกให้มีการแสดงออกที่แสดงให้เห็นถึงความคล่องแคล่ว ถูกต้อง แม่นยำ ชัดเจนในเนื้อหา และกระบวนการที่เป็นขั้นตอนโดยกระตุ้นให้ผู้รับการฝึกทักษะเกิดคำถามและความคิดที่จะแสวงหาความรู้ เพื่อนำมาประมวลหาคำตอบ หรือข้อสรุป และสามารถแสดงออกหรือปฏิบัติได้โดยอัตโนมัติ

การพัฒนาเชาวน์ปัญญาเชิงปฏิบัติด้านกฎหมายโดยใช้รูปแบบการฝึกทักษะการแก้ปัญหาคือความขัดแย้งทางสังคมตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist Approach to Social Conflict Resolution Model) เป็นรูปแบบที่พัฒนาและดัดแปลงมาจากรูปแบบแนวคิดการสร้างความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งอธิบายการเรียนรู้ว่าเป็นกระบวนการภายในตัวบุคคลโดยพัฒนาความเข้าใจในบทเรียน หรือประสบการณ์ด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยเห็นว่ามีความเหมาะสมในการเรียนรู้เรื่องกฎหมายให้เข้าใจได้จึงสามารถนำไปใช้ได้ถูกต้อง โดยเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่มีแนวคิดและการแก้ไขปัญหาคือข้อเท็จจริงที่เป็นประเด็นขัดแย้งในสังคมที่เกิดขึ้น จากความสัมพันธ์ของบุคคลที่มีต่อสังคม หรือผู้อื่น โดยมีแนวคิดบนพื้นฐานทางสังคมที่บุคคลมีความแตกต่างกันทาง

แนวความคิดและจุดยืนในการแก้ปัญหา และอาศัยวิธีการปริศนาหรือประนีประนอม และเจรจา กัน ตามแนวทางประชาธิปไตยจึงเป็นรูปแบบการสอนที่ควรจะได้รับการพัฒนา ปรับปรุง และ ดัดแปลง ให้เหมาะสมยิ่งขึ้นด้วยตนเอง ในการใช้กับการศึกษาของไทยแม้ว่าหลักสูตรระดับมัธยม ศึกษาตอนปลายได้ระบุถึงความรู้ทางด้านกฎหมายเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรวิชา ส402 สังคม ศึกษาก็ตาม แต่ยังไม่พบว่าครูผู้สอนก็ยังไม่ให้ความสำคัญและความจำเป็นของวิชากฎหมายและ ไม่ค่อยได้สนใจที่จะสอน การฝึกทักษะการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางสังคมด้วยการสร้างความรู้ ด้วยตนเองจะเป็นการผสมผสานระหว่างการเรียนรู้แบบร่วมมือกัน การเรียนแบบอภิปรายกลุ่มย่อย การสอนแบบความคิดรวบยอด การสอนแบบสืบสอบ(inquiry) และแนวความคิดคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist) โดยอาศัยการเรียนรู้ที่เกิดจากการจัดระบบความสัมพันธ์ของความคิดเดิมและ ประสบการณ์ใหม่ที่นำไปสู่กระบวนการความคิดใหม่ขึ้น หรือความสามารถด้านการนำความคิด เชวชาญปัญญาไปใช้ในเชิงปฏิบัติ (practical intelligence) ประกอบด้วยความรู้ จุดประสงค์ รู้จักตัวเอง รู้ถึงความแตกต่างของเนื้อหา รู้ถึงกระบวนการ ตลอดจนการทบทวนงานอย่างรอบคอบ การหยั่งรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการทางปัญญาและความคิด ความรู้ความเข้าใจ

ในการศึกษารูปแบบการเรียนการสอน ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า แนวทางการพัฒนา เชวชาญปัญญาเชิงปฏิบัติจะเป็นแนวทางทำให้เกิดกระบวนการแสวงหาทางเลือก หรือแนวทาง เหมาะสมในการจัดหรือลดข้อขัดข้อง หรือความเห็นตรงข้ามกันในสังคมเมื่อผู้เรียนได้รับการฝึก ให้เกิดทักษะในการแก้ปัญหาสังคมที่เกิดกับตนเองและผู้อื่น ดังนั้นผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าการใช้ รูปแบบการฝึกทักษะการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางสังคมตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์จะมี แนวโน้มที่สามารถส่งเสริมและมีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยเน้นความเข้าใจและการพัฒนา ความคิดเชวชาญปัญญาเชิงปฏิบัติด้านกฎหมายได้ ทั้งนี้เพราะรูปแบบการฝึกทักษะแบบนี้มุ่งเน้นให้ ผู้เรียนเกิดความคิดแก้ไขประเด็นสังคมโดยอาศัยความสัมพันธ์ของบุคคลที่มีต่อสังคมและผู้อื่น ด้วยตนเอง ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะเสนอรูปแบบการสอนฝึกทักษะการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ทางสังคมตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ที่มีต่อการเรียนรู้โดยเน้นการพัฒนาเชวชาญปัญญาเชิงปฏิบัติ และความเข้าใจกฎหมายเพื่อสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน พัฒนาตน ตลอดจนสังคม และการนำไปใช้แก้ปัญหาเพื่อพัฒนาเชวชาญปัญญาเชิงปฏิบัติโดยใช้แนวคิดทฤษฎีเชวชาญปัญญา ตามแนวคิดด้านการประมวลข้อมูลของสตีร์นเบิร์ก (Robert J. Sternberg, 1985) ที่อธิบายเกี่ยวกับ ผลของการคิด กลยุทธ์ของการคิดและกระบวนการแก้ปัญหาโดยใช้เหตุผลตามแนวคิดทฤษฎี สามเกลียว (Triarchic Theory) ทฤษฎีโครงสร้างความรู้เดิม ทฤษฎีเกสตัลท์ และทฤษฎีเกี่ยวข้องกับ การเรียนแบบร่วมมือประกอบเป็นการฝึกเพื่อให้นักเรียนเกิดความร่วมมือ ช่วยเหลือกัน ให้สมาชิก ทุกคนเข้าใจบทเรียนและมีทักษะการทำงานร่วมกันอันจะเป็นพื้นฐานในการพัฒนาความเข้าใจ และการนำไปใช้แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคมที่มีประสิทธิภาพกว่าสภาพการ

เรียนการสอนตามปกติ สอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 – 2544) ให้นักเรียนพัฒนาเต็มศักยภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี, 2539)

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เนื่องจากมีหลักสูตรและเนื้อหาวิชาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายในหมวดวิชา ส402 สังคมศึกษาที่ชัดเจนในโรงเรียน แต่มีปัญหาในด้านกระบวนการสอนในการที่จะสอนให้เด็กได้นำความรู้ด้านกฎหมายไปสู่การปฏิบัติ นอกจากนี้ผู้วิจัยยังเห็นว่านักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายนี้มีความคิดเห็น วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์ มีเหตุผลของตนเอง และเป็นช่วงวัยรุ่นที่มีการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านทั้งร่างกายและจิตใจ สติปัญญา บุคลิกภาพ สังคม ในเผชิญปัญหาการปรับตัวเองให้เข้าสังคม (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2541) อาจก่อให้เกิดการกระทำผิดกฎหมายจากการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ในการหลงเชื่อผู้อื่นกระทำผิด หรืออาจจงใจกระทำผิด โดยการกระทำผิดเกิดขึ้นมากในวัยนี้ ฉะนั้นการเลือกกลุ่มตัวอย่างนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมไทยโดยส่วนใหญ่ เนื่องจากการให้ความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมายเป็นสิ่งสำคัญที่จะให้เด็กรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของความเป็นพลเมืองไทยที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมาย และไม่ล่วงละเมิดสิทธิของคนอื่น นอกจากนี้ช่วยลดผู้กระทำความผิดที่จะเกิดจากการไม่รู้ไม่เข้าใจในกฎหมายของนักเรียนที่ต่อไปจะเป็นอนาคตของชาติโดยวิธีการพัฒนาเยาวชนปัญญาเชิงปฏิบัติด้านกฎหมายของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งใช้รูปแบบการฝึกทักษะการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางสังคมเป็นตัวอย่าง เพื่อให้นักเรียนเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้นใกล้ตัวได้ยิ่งขึ้น ในการฝึกทักษะการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางสังคมจะต้องยึดแนวความคิดประชาธิปไตยเป็นหลัก โดยการฝึกฝนจนเกิดทักษะมีความชำนาญนำไปใช้แก้ปัญหาความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นได้ ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่ากลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายจัดเป็นกลุ่มวัยรุ่นที่มีวิจาร์ณญาณในการคิด วิพากษ์วิจารณ์และเป็นกลุ่มเสี่ยงในการกระทำความผิดและความประพฤติจึงสมควรที่จะนำมาศึกษาวิจัยในครั้งนี้ และเมื่อสถานการณ์การศึกษาที่ถ่ายทอดความรู้ให้กับสังคมหากมีประสิทธิภาพแล้ว การสอนความรู้ทางกฎหมายก็จะประสบผลสำเร็จอย่างรวดเร็วทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ช่วยให้เยาวชนกระตุ้นการคิดค้น และประยุกต์ใช้ นำมาสู่การพัฒนาประเทศในภาพรวม

เหตุผลที่กล่าวมาทั้งหมด ประกอบกับผู้วิจัยมีความรู้ และมีความเชี่ยวชาญโดยเฉพาะในสาขาวิชานิติศาสตร์ และศึกษาด้านการพัฒนาสังคม จึงเป็นแรงจูงใจให้ผู้วิจัยสนใจศึกษากระบวนการเรียนการสอนด้านความรู้ทางกฎหมายเพื่อพัฒนาเยาวชนปัญญาเชิงปฏิบัติของเยาวชนในรูปแบบการฝึกทักษะการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางสังคมตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ อันเป็นทักษะที่สำคัญในยุคประชาธิปไตย นอกจากนี้ จากการศึกษาทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเท่าที่มี

ปรากฏอยู่ในปัจจุบันยังไม่มีการวิจัยเรื่องใดที่ศึกษารูปแบบการฝึกทักษะดังกล่าวเพื่อพัฒนาเยาวชน
ปัญญาเชิงปฏิบัติด้านกฎหมายเลย

ดังนั้นงานวิจัยเพื่อศึกษาและทดลองในเรื่องรูปแบบการฝึกทักษะการแก้ปัญหาความ
ขัดแย้งทางสังคมตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์จะสามารถนำไปใช้และเป็นรูปแบบในการเรียนการ
สอนที่จะเป็นประโยชน์ต่อวงการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและประเทศชาติในอนาคต

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

วัตถุประสงค์ทั่วไป

เพื่อศึกษาการพัฒนาเยาวชนปัญญาเชิงปฏิบัติด้านกฎหมายโดยการใช้รูปแบบการฝึก
ทักษะการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางสังคมตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์

วัตถุประสงค์เฉพาะ

1.2.1 เพื่อศึกษาผลของการใช้รูปแบบการฝึกทักษะการแก้ปัญหาความขัดแย้งทาง
สังคมตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ที่มีต่อการพัฒนาเยาวชนปัญญาเชิงปฏิบัติด้านกฎหมายของ
นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

1.2.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลของการใช้รูปแบบการฝึกทักษะการแก้ปัญหาความขัด
แย้งทางสังคมตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ระหว่างกลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการฝึกตามรูปแบบที่
พัฒนาขึ้นกับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้รับการฝึก

1.2.3 เพื่อศึกษาตรวจสอบประสิทธิผลของการใช้รูปแบบการฝึกทักษะการแก้ปัญหา
ความขัดแย้งทางสังคมตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์

1.3 สมมติฐานการวิจัย

1.3.1 นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการฝึกทักษะการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางสังคมตามแนว
คิดคอนสตรัคติวิสต์ มีคะแนนเยาวชนปัญญาเชิงปฏิบัติด้านกฎหมายหลังการฝึกสูงกว่าก่อนการฝึก
อย่างมีนัยสำคัญ

1.3.2 นักเรียนกลุ่มที่ได้รับการฝึกทักษะการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางสังคมตามแนว
คิดคอนสตรัคติวิสต์ มีคะแนนเยาวชนปัญญาเชิงปฏิบัติด้านกฎหมายสูงกว่านักเรียนกลุ่มที่ไม่ได้รับ
การฝึกอย่างมีนัยสำคัญ

1.3.3 การใช้รูปแบบการฝึกทักษะการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางสังคมตามแนวคิด
คอนสตรัคติวิสต์จะเพิ่มประสิทธิผลในการเรียนรู้ของผู้เรียนได้

1.4 ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

1.4.1 ตัวแปรอิสระ (independent variable) มี 1 ตัวแปรคือ รูปแบบการสอน ซึ่งจำแนกออกเป็น 2 ลักษณะคือ (1) รูปแบบการฝึกทักษะการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางสังคมตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ (2) รูปแบบการสอนตามวิธีการสอนปกติ

1.4.2 ตัวแปรตาม (dependent variable) มี 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 คือความสามารถทางเชาวน์ปัญญาเชิงปฏิบัติด้านกฎหมาย ซึ่งประกอบด้วย 3 ตัวแปรคือ (1) คะแนนที่ได้จากการทดสอบเชาวน์ปัญญาเชิงปฏิบัติด้านกฎหมายจากแบบทดสอบในด้านความรู้ความเข้าใจ (2) คะแนนจากการทดสอบความสามารถใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา (3) คะแนนที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมการทำงานเดี่ยวและพฤติกรรมการทำงานกลุ่มในขณะที่ได้รับการฝึก และกลุ่มที่ 2 คือประสิทธิผลของการใช้รูปแบบ ซึ่งประกอบด้วย 3 ตัวแปรคือ (1) ความพึงพอใจของนักเรียนต่อผลการสอน (2) ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสำคัญและจำเป็นของกฎหมาย (3) การแสดงความคิดเห็นด้านกฎหมายที่เกิดจากการสร้างความรู้และประสบการณ์ในการเรียน

1.5 ขอบเขตของการวิจัย

1.5.1 เนื้อหาวิชาที่ใช้การทดลองครั้งนี้เป็นเนื้อหาวิชา ส402 สังคมศึกษาในส่วนเกี่ยวข้องกับกฎหมาย ได้แก่ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป และกฎหมายกับชีวิตประจำวัน กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่น กฎหมายนิติกรรม สัญญา หุ้นส่วนบริษัท แรงงาน ครอบครัว มรดก เป็นต้น และกฎหมายอาญา เช่น ชักยอกทรัพย์ ประมาท เป็นต้น และหน่วยงานและบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมาย ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสังคมประเทศชาติในการที่พลเมืองไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย และมาตรการที่จะให้พลเมืองปฏิบัติตามกฎหมาย

1.5.2 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย ในภาคปลาย ปีการศึกษา 2543

1.5.3 เวลาที่ใช้ในการทำการทดลองในการเรียนด้านกฎหมายโดยเป็นเวลาในคาบเรียนวิชา ส402 สังคมศึกษาของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งมีจำนวน 2 คาบต่อสัปดาห์ คาบละ 50 นาที ใช้เวลาในการทดลองทั้งหมด 11 คาบ เป็นระยะเวลาประมาณ 6 สัปดาห์

1.6 คำนิยามที่ใช้ในการวิจัย

1.6.1 เชาวน์ปัญญาเชิงปฏิบัติ (practical intelligence) หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนที่จะเข้าใจถึงสภาพแวดล้อมของตนในขณะนั้น และสามารถที่จะใช้ความรู้ความเข้าใจของตนนั้นมาคิดหาวิธีการปฏิบัติที่ดีที่สุดเพื่อทำให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย (Robert J. Sternberg et al. 1996:1)

1.6.2 กฎหมาย (law) หมายถึง กฎที่สถาบันหรือผู้มีอำนาจสูงสุดในรัฐตราขึ้น หรือจารีตประเพณีอันเป็นที่ยอมรับนับถือเพื่อให้บุคคลปฏิบัติตาม หรือกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือระหว่างบุคคลกับรัฐ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2539 : 3-4) ในที่นี้หมายถึง เนื้อหาในวิชา ส402 สังคมศึกษา

1.6.3 เชววนปัญหาเชิงปฏิบัติด้านกฎหมาย หมายถึง ความสามารถของผู้เรียนที่จะใช้ความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมายของตนมาประยุกต์ใช้และหาวิธีการแก้ปัญหาที่ดีที่สุดให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ ซึ่งประกอบไปด้วย ความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา ความสามารถใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา และพฤติกรรมอันครอบคลุมถึงพฤติกรรมการทำงานเดี่ยวและพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม โดยวัดได้จาก (1) คะแนนที่ได้จากการทดสอบเชววนปัญหาเชิงปฏิบัติจากแบบทดสอบในด้านความรู้ความเข้าใจ (2) คะแนนที่ได้จากแบบทดสอบในด้านความสามารถใช้เหตุผลในการแก้ปัญหา (3) คะแนนที่ได้จากการสังเกตพฤติกรรมการทำงานเดี่ยวและพฤติกรรมการทำงานกลุ่มตามลำดับ

1.6.4 การฝึกทักษะ หมายถึง การฝึกให้มีการแสดงออกที่แสดงให้เห็นถึงความคล่องแคล่ว (articulation) ชำนาญ รวดเร็ว ถูกต้อง แม่นยำ ชัดเจนในเนื้อหาและกระบวนการที่เป็นขั้นตอน โดยกระตุ้นให้ผู้รับการฝึกทักษะเกิดคำถามและความคิดที่จะแสวงหาความรู้เพื่อนำมาประมวลหาคำตอบ หรือข้อสรุป และสามารถแสดงออกหรือปฏิบัติได้โดยอัตโนมัติ สอดคล้องตามลักษณะเนื้อหาและสถานการณ์ (บันลือ พฤษะวัน, 2534:139)

1.6.5 การแก้ปัญหาคความขัดแย้ง หมายถึง กระบวนการในการแสวงหาทางเลือก หรือวิธีการ หรือแนวทางที่เหมาะสมในการขจัด หรือลดข้อขัดข้อง หรือความเห็นตรงข้ามกันสำหรับเหตุการณ์หนึ่ง ด้วยการเสนอความคิดที่แสดงจุดยืนอันมีเหตุผลสนับสนุนความคิดอย่างชัดเจน และสามารถเสนอแนะแนวทางเพื่อการตัดสินใจในการแก้ไขหรือยุติปัญหานั้น

1.6.6 แนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ (Constructivist) หมายถึง แนวคิดที่อธิบายการเรียนรู้ว่าเป็นกระบวนการภายในตัวบุคคล ซึ่งพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับบทเรียนหรือประสบการณ์ด้วยตนเองมากกว่าการถ่ายทอดจากผู้อื่น และเรียนรู้สิ่งใหม่จากพื้นความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์เดิมของเขาภายใต้บรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างผู้เรียนในปัญหาที่เป็นรูปธรรมตามสภาพการณ์จริง (ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา, 2541:1-5)

1.6.7 รูปแบบการฝึกทักษะการแก้ปัญหาคความขัดแย้งทางสังคมตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ หมายถึง ลักษณะของลำดับขั้นตอนในการจัดการฝึกทักษะที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบระเบียบ มีทฤษฎี หลักการ แนวคิดโดยอาศัยเทคนิควิธีการสอนต่าง ๆ เข้ามาช่วยให้สภาพการฝึกทักษะเป็นไปตามหลักการที่ยึดถือ สามารถนำไปใช้เป็นแนวการสอนของครู รูปแบบการฝึกทักษะมีโครงสร้างและขั้นตอนดังนี้

1) จุดมุ่งหมาย (purpose) เป็นการที่ผู้ฝึกบอกจุดมุ่งหมายการเรียน และความคิดที่ต้องการให้เกิดขึ้นแก่ผู้ที่ได้รับการฝึกในบทเรียนนั้น

2) การวางแผน (planning) เป็นการที่ผู้ฝึกนำลักษณะเนื้อหาประเด็นข้อขัดแย้งทางสังคมต่าง ๆ มาพิจารณาให้เป็นตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ให้เหมาะสมที่จะนำไปทำการฝึก

3) การสอน (teaching) ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

(1) ขั้นตอนที่ 1 ครูนำเข้าสู่เนื้อหาทั่วไป เกี่ยวข้องกับเนื้อหาบทเรียนเบื้องต้น และจุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ในบทเรียน

(2) ขั้นตอนที่ 2 นักเรียนนำเสนอปัญหาความขัดแย้งทางสังคม เกี่ยวข้องกับกฎหมายในเนื้อหาบทเรียน โดยการอ่านหรือเล่าเรื่องราวที่ประสบพบเห็นจากความรู้เดิมเกี่ยวกับความขัดแย้ง และสรุปข้อเท็จจริงเบื้องต้นว่าเกี่ยวข้องกับใคร ที่ไหน เมื่อไร อย่างไร

(3) ขั้นตอนที่ 3 ระบุปัญหาความขัดแย้งทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการสังเคราะห์ข้อเท็จจริงที่เกิดความขัดแย้งโดยระบุค่านิยมของแต่ละฝ่ายที่ขัดแย้ง และซักถามแบบโซเครติส และอภิปรายร่วมกัน

(4) ขั้นตอนที่ 4 ระบุจุดยืนของแต่ละฝ่ายที่ขัดแย้งที่เกี่ยวข้องกับการชี้แจงเหตุผลที่สนับสนุนจุดยืน และแยกกลุ่มเป็น 2 ฝ่าย มีฝ่ายเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยในปัญหา

(5) ขั้นตอนที่ 5 ทบทวนปัญหาความขัดแย้งทางสังคม ที่เกี่ยวข้องกับแต่ละฝ่ายจะปรึกษาหารือถึงเหตุผลของความขัดแย้งทั้งทางบวกและทางลบ โดยทั้งสองฝ่ายจะต้องแสดงเหตุผลให้อีกฝ่ายรับทราบโดยการเจรจาต่อรองกัน และครูให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่กำหนดในปัจจุบัน

(6) ขั้นตอนที่ 6 ทบทวนจุดยืนของแต่ละฝ่ายที่ขัดแย้ง ที่เกี่ยวข้องกับการชี้แจงเหตุผลและซักถามภายหลังรับทราบข้อมูลจากครูและฝ่ายที่ไม่เห็นด้วย โดยให้เหตุผลตีผลเสียที่เกิดขึ้นภายหลังการตัดสินใจ และมีการแยกขนาดของกลุ่มที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วย มีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร

(7) ขั้นตอนที่ 7 สรุปและข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางสังคม ตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ ที่เกี่ยวข้องกับการที่นักเรียนสรุปเหตุผลร่วมกันบนพื้นฐานประชาธิปไตย และการแสดงแนวทางยุติปัญหาข้อขัดแย้งทางสังคม

4) การทดสอบ ได้แก่ การทดสอบในการเรียนแต่ละเนื้อหา เป็นการนำผลงานจากใบงานการฝึกทักษะรายบุคคลและรายกลุ่มมาประเมินผล

1.6.8 นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย หมายถึง ผู้ที่เรียนอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย

1.6.9 ประสิทธิภาพของการใช้รูปแบบการฝึกทักษะการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางสังคมตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนจากการที่ครูได้ใช้รูปแบบการฝึกทักษะการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางสังคมตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยพิจารณาจาก (1) ผลของการพัฒนาเขาวนปัญญาเชิงปฏิบัติด้านกฎหมายของนักเรียนจากตัวแปรทั้ง 3 ตัวแปร คือความรู้ความเข้าใจ การแก้ปัญหา และพฤติกรรมการทำงานของนักเรียน (2) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการฝึกทักษะ (3) ความคิดเห็นของนักเรียนต่อความสำคัญและความจำเป็นของกฎหมายก่อนและหลังการฝึกทักษะตามรูปแบบ (4) รายงานการแสดงความคิดเห็นด้านกฎหมายที่เกิดจากการสร้างความรู้และประสบการณ์ในการเรียน โดยการเขียนบรรยายหรือแสดงเป็นรูปภาพ (5) ความพึงพอใจของครูผู้สอนที่มีต่อรูปแบบการฝึกทักษะวัดได้จากแบบประเมินผลการสอน

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.7.1 ด้านวิชาการ

(1) ได้มีการพัฒนารูปแบบและวิธีการในการพัฒนาเขาวนปัญญาเชิงปฏิบัติด้านกฎหมายซึ่งเป็นแนวโน้มใหม่ในการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนทราบถึงความก้าวหน้าทางการศึกษาวิจัยในการฝึกทักษะด้านกฎหมาย

(2) สร้างรูปแบบการฝึกทักษะการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางสังคมตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ที่มีคุณภาพสำหรับใช้ในการพัฒนาเขาวนปัญญาเชิงปฏิบัติเกี่ยวกับกฎหมาย

1.7.2 ด้านการนำไปใช้ประโยชน์

(1) ได้รู้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนและเครื่องมือในการฝึกทักษะที่มีคู่มือการสอนให้กับครูผู้สอนสามารถนำไปใช้ในการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(2) ครูผู้สอนสามารถนำรูปแบบการฝึกทักษะการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางสังคมตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์มาใช้ปรับและประยุกต์ใช้สอนเนื้อหาวิชากฎหมายในทุกระดับการศึกษา เพื่อพัฒนาความสามารถทางเขาวนปัญญาเชิงปฏิบัติด้านกฎหมายให้กับผู้ที่ได้รับการฝึกทักษะ